

Sygn. akt I UK 240/10

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 26 stycznia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Bogusław Cudowski (sprawozdawca)

SSA Krzysztof Staryk

w sprawie z odwołania G. C.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o prawo do renty socjalnej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 26 stycznia 2011 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 6 stycznia 2010 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego
rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego
Sądowi Apelacyjnemu.**

Uzasadnienie

Organ rentowy – ZUS decyzją z 17 września 2007 r. odmówił przyznania ubezpieczonemu G. C. prawa do renty socjalnej. Organ ten w odpowiedzi na odwołanie na decyzję powołał się na orzeczenie lekarza orzecznika ZUS z 9 sierpnia 2007 r. oraz komisji lekarskiej ZUS z 7 września 2007 r., z których wynika, że ubezpieczony pozostaje wprawdzie całkowicie okresowo niezdolny do pracy, ale niezdolność ta nie pozostaje w związku z naruszeniem sprawności organizmu powstałym przed ukończeniem 18 roku życia lub w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej przed ukończeniem 25 roku życia.

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 30 czerwca 2009 r. oddalił odwołanie. Sąd Okręgowy ustalił, że urodzony 16 czerwca 1980 r. ubezpieczony ukończył w 1996 r. szkołę podstawową a następnie dwukrotnie podejmował naukę w technikach. Zaprzestał kontynuowania nauki w marcu/kwietniu 1998 r. W celu ustalenia, czy ubezpieczony jest całkowicie niezdolny do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało przed ukończeniem 18 roku życia, Sąd dopuścił dowód z opinii biegłych sądowych z zakresu psychiatrii oraz psychologii a ponadto z zakresu chorób zakaźnych oraz dwóch lekarzy specjalistów neurologów. Lekarze psychiatrzy uznali, że stan psychiczny ubezpieczonego uzasadnia uznanie go za częściowo niezdolnego do pracy od lipca 1998 r. do grudnia 2012 r. Lekarz specjalista chorób zakaźnych rozpoznała u ubezpieczonego przewlekłe zapalenie wirusem HIV (C3) w trakcie leczenia antyretrowirusowego od stycznia 2007 r. oraz stan po ciężkim obustronnym zapaleniu płuc z ostrą niewydolnością oddechową w 2006 r. Schorzenia te spowodowały całkowitą niezdolność ubezpieczonego do pracy powstałą 21 listopada 2006 r. Lekarz neurolog B. G. stwierdziła, że rozpoznane u ubezpieczonego schorzenia encefalopatii wieku dziecięcego, zespół nerwicowy z zaburzeniami zachowania oraz przewlekłe zakażenie wirusem HIV spełniają kryteria naruszenia sprawności organizmu powstałego przed ukończeniem 18 roku życia. Na obraz dysfunkcji organizmu nałożyło się zakażenie wirusem HIV, co uzasadnia przyjęcie, że ubezpieczony pozostaje całkowicie niezdolny do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu przed ukończeniem 18 roku życia. Z uwagi na zgłoszone do tej opinii zarzuty organu rentowego, Sąd dopuścił dowód z opinii drugiego biegłego lekarza neurologa Z. K., który uznał, iż ubezpieczony z

przyczyn neurologicznych pozostaje częściowo niezdolny do pracy, a niezdolność ta powstała przed ukończeniem 18 roku życia. Przewlekłe zakażenie wirusem HIV z powikłaniami powstało po ponad 6 latach po ukończeniu przez opiniowanego 18 roku życia.

W oparciu o opinię biegłych sądowych lekarzy: psychiatry, specjalisty chorób zakaźnych oraz neurologa Z. K. oraz psychologa, Sąd ustalił, że ubezpieczony jest całkowicie niezdolny do pracy spowodowanej naruszeniem sprawności organizmu, które powstało po ukończeniu 18 roku życia i tym samym nie spełnia warunków do przyznania uprawnień do renty socjalnej określonych w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej.

Apelację od wyroku wniósł ubezpieczony, który zarzucając sprzeczność istotnych ustaleń z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, błędną ocenę stopnia naruszenia sprawności organizmu poprzez brak uznania całkowitej niezdolności do pracy, wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku i przyznanie mu uprawnień do renty socjalnej w oparciu o opinię biegłego sądowego lekarza neurologa B. G. Zdaniem ubezpieczonego w sytuacji, w której organ rentowy kwestionował tę opinię, Sąd Okręgowy powinien dopuścić dowód z opinii biegłego sądowego lekarza psychiatry, a nie lekarza neurologa.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z 6 stycznia 2010 r. apelację oddalił. W uzasadnieniu stwierdził, że Sąd Okręgowy przeprowadził prawidłowe i wnikliwe postępowanie dowodowe celem ustalenia, czy stwierdzona u ubezpieczonego całkowita niezdolność do pracy pozostaje w związku przyczynowym z naruszeniem sprawności organizmu istniejącym w okresach wskazanych w art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej. W opinii Sądu Apelacyjnego nie budzi wątpliwości, że ubezpieczony pozostaje wprawdzie całkowicie niezdolny do pracy, ale niezdolność ta powstała 21 listopada 2006r. i nie można jej powiązać z naruszeniem sprawności organizmu przed ukończeniem 18 roku życia. Ubezpieczony pozostaje całkowicie niezdolny do pracy z uwagi na rozpoznane przewlekłe zakażenie wirusem HIV (C-3) w trakcie leczenia antyretrowirusowego. Zakażenie wirusem HIV wykryto u ubezpieczonego w marcu 2004 r. i od tego czasu pozostaje on w stałym leczeniu w Poradni Diagnostyki i Terapii AIDS. Powstanie całkowitej niezdolności do pracy w ocenie biegłego sądowego lekarza specjalisty chorób

zakaźnych należy powiązać z przyjęciem do szpitala 21 listopada 2006 r. w związku z powikłaniami w przebiegu HIV. Sąd Okręgowy trafnie i przekonywująco przedstawił w uzasadnieniu wyroku, z jakich powodów oparł swoje ustalenia w kwestii oceny stopnia niezdolności do pracy ubezpieczonego na opinii lekarza neurologa dr. Z. K., a odrzucił wnioski opinii biegłego sądowego lekarza tej samej specjalności B. G. Sąd Apelacyjny powtórzył za Sądem Okręgowym, że nie można powiązać stwierdzonych u ubezpieczonego przed ukończeniem 18 roku życia zaburzeń zachowania w połączeniu z niedorozwojem umysłowym i zakażeniem wirusem HIV, rozpoznanym u ubezpieczonego w 2004 r. a więc po upływie 6 lat od ukończenia 18 lat. Brak było podstaw do dopuszczenia dowodu z opinii następnego biegłego sądowego lekarza psychiatry, skoro z opinii biegłego sądowego tej samej specjalności powołanej przez Sąd Okręgowy wynika, że rozpoznane u ubezpieczonego zaburzenia konwersyjne i ociążałość umysłowa pozwala na przyjęcie, iż pozostaje on częściowo niezdolny do pracy od lipca 1998 r. do grudnia 2012 r.

Powód skargą kasacyjną wyrok zaskarżył w całości, zarzucając 1) naruszenie prawa materialnego; art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej poprzez błędną jego wykładnię, która polegała na niewłaściwym przyjęciu, że całkowita niezdolność do pracy skarżącego nie może wynikać z jego ogólnego stanu zdrowia powstałego przed ukończeniem 18 roku życia (schorzenia neurologiczne, encefalopatia, niedorozwój umysłowy). W konsekwencji doprowadziło to do nieprawidłowego stwierdzenia, że skarżący nie spełnia warunków określonych w art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej, 2) naruszenie przepisów postępowania, które polegało na niezastosowaniu art. 285 § 2 k.p.c., art. 286 k.p.c. w związku z art. 290 § 1 k.p.c. poprzez niedopuszczenie z urzędu dowodu z opinii łącznej sporządzonej wspólnie przez biegłych albo zażądania ustnego wyjaśnienia rozbieżności względnie zażądania opinii odpowiedniego instytutu naukowego lub naukowo-badawczego w momencie pojawienia się istotnych rozbieżności w opiniach biegłych z zakresu psychiatrii, psychologii oraz neurologii i tym samym wykluczenia rozbieżności w tychże opiniach. Wydanie opinii łącznej w sprawie było zasadne z racji różnych aspektów złożonego stanu faktycznego, który wymagał wiedzy wykraczającej poza ramy jednej dziedziny (medycyny, psychologii,

psychiatrii) oraz potrzeby ustalenia w przedmiocie rozbieżnych opinii pisemnych biegłych. Powinno dojść do ustnych wyjaśnień na rozprawie, ewentualnie do wydania opinii instytutu naukowego.

Wniesiono o uchylenie i zmianę zaskarżonego wyroku w całości poprzez uwzględnienie odwołania skarżącego i przyznanie mu prawa do renty socjalnej, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania i o zasądzenie od organu rentowego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego z tytułu nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz. U. Nr 135, poz. 1268, ze zm. – dalej ustawa) renta socjalna przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało:

- 1) przed ukończeniem 18 roku życia;
- 2) w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej – przed ukończeniem 25 roku życia;
- 3) w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej.

Całkowita niezdolność do pracy może powstać po upływie okresów wskazanych w powyższym przepisie (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2006 r., II UZP 4/06, OSNP 2006, nr 21-22, poz. 334, czy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 maja 2009 r., I UK 346/08, LEX nr 515411) ale dla nabycia prawa do renty socjalnej istotne jest, by przyczyna naruszenia sprawności organizmu osoby ubezpieczonej (powodująca całkowitą niezdolność do pracy) powstała nie później niż w okresach wymienionych w art. 4 ust. 1 pkt 1-3 ustawy.

Pojęcia „całkowita niezdolność do pracy” i „naruszenie sprawności organizmu” nie są tożsame. Można więc stwierdzić, że całkowita niezdolność do pracy i naruszenie sprawności organizmu mogą powstać w różnych momentach. Możliwe jest więc, że całkowita niezdolność do pracy powstanie później niż naruszenie sprawności organizmu. Może się zdarzyć, że zmiany chorobowe u osoby, u której doszło do naruszenia sprawności organizmu, nasiliły się do tego

stopnia, że uniemożliwią jej wykonywanie jakiejkolwiek pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2007 r., II UK 259/06, niepublikowany). Tak więc zasadnicze znaczenie ma to, że naruszenie sprawności organizmu z powodu którego doszło do całkowitej niezdolności do pracy musi powstać w okresach wymienionych w art. 4 ust. pkt 1-3 ustawy. Całkowita niezdolność do pracy musi pozostawać w związku przyczynowym z naruszeniem sprawności organizmu powstałym w okresach wynikających z przepisu art. 4 ust. 1 pkt 1-3 ustawy.

W okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy konieczne jest zatem rozstrzygnięcie, czy naruszenie sprawności organizmu powodujące całkowitą niezdolność do pracy skarżącego powstało przed ukończeniem 18 roku życia.

Sądy obu instancji przyjęły, że ubezpieczony jest całkowicie niezdolny do pracy od 21 listopada 2006 roku. Sąd Apelacyjny przyjął, że nie można powiązać naruszeń organizmu z zakażeniem wirusem HIV, rozpoznanym u ubezpieczonego w 2004 roku, a więc po upływie 6 lat od ukończenia 18 roku życia. Sąd ten, co wynika z uzasadnienia, odrzuca opinię jednego z biegłych i przyjmuje opinię przeciwną. Jednak wyraźnego podkreślenia wymaga to, że Sąd drugiej instancji opiera się na datach rozpoznania (wykrycia) wirusa HIV. Tymczasem konieczne jest ustalenie kiedy schorzenie to powstało oraz jaki wpływ na jego powstanie miały inne zaburzenia sprawności organizmu ubezpieczonego.

Reasumując należy stwierdzić, że ustalenie jedynie daty powstania całkowitej niezdolności do pracy nie jest wystarczające dla rozstrzygnięcia sprawy. Nie jest bowiem wykluczone, że wcześniejsze naruszenie sprawności organizmu mogło spowodować późniejszą całkowitą niezdolność do pracy. Gdyby okazało się, że naruszenie sprawności organizmu pozostaje w związku przyczynowym z całkowitą niezdolnością do pracy i powstało w okresach wymienionych w art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy, to ubezpieczony byłby uprawniony do renty socjalnej. Ustalenie to jest konieczne w sprawie także dlatego, że nie jest spornym, iż naruszenia sprawności organizmu ubezpieczonego miały miejsce przed ukończeniem 18 roku życia oraz nie zostało ustalone kiedy doszło do zarażenia wirusem HIV.

Na tej podstawie należało uznać, że trafny okazał się zarzut naruszenia art. 4 ust. 1 ustawy. Natomiast ewentualne naruszenie, wskazanych w skardze przepisów prawa procesowego, nie miało decydującego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Należy również stwierdzić, że dopuszczenie z urzędu opinii biegłych przez Sąd jest uzasadnione jedynie w szczególnych przypadkach.

Z powyższych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., orzeczono jak w sentencji wyroku.